

Hnutia nového veku – sekty: II. časť: New Age, Hnutie Grálu, Haré Krišna, Mormoni

Jozef Tiňo

Úvod

E. Schillebeeckx začína svoju úvahu o spiritualite zaujímavým citátom spred dvoch tisícročí: „Naša doba je dobou náboženského úpadku: neutíchajúca vitalita náboženského je preč, ľudové vrstvy prepadli poverám alebo nábožensky zľahostajneli, vybraná spoločnosť je agnostická alebo skeptická a politickí vodcovia sú pokrytci, mládež je v otvorenom konflikte s etablovanou spoločnosťou aj s autoritami minulosti, experimentuje sa s orientálnymi náboženstvami a meditačnými technikami. Dobovým úpadkom je zatažená väčšina ľudstva“ (citované z práce [1], E. Schillebeeck, str. 406).

Tento text vznikol v dobe, keď sa písomne etabloval budhizmus a keď sa rodilo kresťanstvo. Svojím obsahom sa nelíši od „nárekov“ dnešnej doby. A skutočne, filozofické a spoločenské pohyby, ktoré začali už v 17. storočí a silneli v ďalších storočiach, pripravovali pôdu pre nové názorové triedenie. Ako zdôrazňuje Schillebeeckx, odpovede veľkých svetových náboženských tradícií na naliehavé problémy doby prestali uspokojovať. Človek začal hľadať vlastné východiská. Mnoho ľudí, ktorí vyrastajú v našej západnej kultúre, začínajú naplňať svoje túžby príklonom k východným náboženstvám [2]. Pritom, pri všetkej úcte k duchom hľadajúcim odpovede na základné otázky existencie človeka a prírody (uvedené sú v 1. časti), treba súhlasiť s J. Verlindom, že „Budhizmus je posledným slovom religiozity, ktorá hľadá zmysel jestvovania pred príchodom Krista, že je to najlepšia predkresťanská odpoveď, ak ide o zmysel jestvovania. Ale ona je predkresťanská. Pre veriaceho človeka, aký som, patrí do minulosti, ktorá bola celkom prekonaná prostredníctvom novosti Evanjelia. To, čo hovorím, nie je depreciáciou budhizmu. Myslím si, že všetky náboženské tradície si zasluhujú našu úctu“ [3, str. 53].

My sme ale svedkami niečoho, čo s predošlým hodnotením nemá nič spoločné. To, čo pozorujeme v nových sektách, nie je návrat k starým tradíciám ako takým. Ide o vytrhovanie častí týchto tradícií, aby sa pod priťažlivými názvami formovali nové, a v tomto zmysle nekonzistentné ponuky. Typickým novým hnutím je *New Age*. *New Age* so svojím holistickým poňatím má synkretickú štruktúru, ktorá v sebe zahŕňa mnoho rozličných prvkov. To mu umožňuje pôsobiť na široké spektrum záujemcov. Do ponuky sa dajú vsúvať aj problémy súčasného človeka, spoločnosti a sveta, ako sú ľudské práva, mier, ekológia a

Pozadie vzniku New Age

V úvode som opísal atmosféru, v ktorej nové náboženské prúdy ľahko vznikajú a príčiny, ktoré im umožňujú získavať prívržencov. „Chcete mier? Chcete chrániť prírodu? Poďte s nami, máme tie isté ciele a vieme ako na to.“ Lúbivé a príťažlivé, keby to tým končilo. Žiaľ, nekončí! Pre zvýraznenie atraktívnosti si New Age oblieka rúcho tradičných náboženstiev, kresťanstvo nevynímajúc. Po roku 1990 sa rýchlo penetrovalo do krajín strednej a východnej Európy, kde dovtedy nemohlo existovať. Žiada sa povedať pravdu o New Age a jeho vzťahu ku kresťanstvu. Preto Pontifikálna komisia pre kultúru a Pápežská komisia pre medzináboženský dialóg vypracovali štúdiu „Ježiš Kristus – darca vody života; kresťanská reflexia na New Age“, v ktorej podrobne rozoberajú všetky aspekty tejto sekty. Štúdiá sa mi páči z dvoch dôvodov:

- a) je vecná a kompletná,
- b) nenesie sa v duchu nepriateľstva, informuje o New Age bez zaujatia.

V tomto príspevku využijem poznatky zhrnuté v tejto, podľa mňa, vynikajúcej publikácii [4].

Vznik New Age

Na rozdiel od siekt uvedených v 1. časti, New Age nemá zakladateľa. Súčasná podoba sekty je výsledkom dlhšieho dozrievania od čias teozofie cez antropozofiu pri súčasnom pôsobení iných dobových faktorov, ako boli filozofické a spoločenské pohyby v 18. storočí a neskôr. Významným krokom k rozvoju New Age bolo založenie *Teozofickej spoločnosti* ruskou emigrantkou *Helenou Blavatskou* spolu s *Henrym Olcottom* v New Yorku v roku 1875. Cieľom spoločnosti bola fúzia prvkov východných a západných tradícií v evolučnom chápaní spirituality.

V tomto kontexte treba pripomenúť, že podstatné prvky myslenia New Age možno nájsť v ezotericko-teozofickej tradícii, ktorá bola široko akceptovaná v intelektuálnych kruhoch 18. a 19. storočia (slobodomurárstvo, akultizmus a teozofia). Významná mysliteľka New Age, sociologička *Marilyn Fergusonová* vo svojej knihe *Sprisahanie vodnára* uvádza psychológa *W. Jamesa* a psychiatra *C. G. Junga* ako predchodcov éry nového veku – éry *Vodnára*. James definoval náboženstvo ako skúsenosť – nie ako dogmu; učil, že človek môže meniť svoje mentálne dispoziície tak, že je potom schopný stať sa architektom svojho osudu. Jung zdôrazňoval transcendentálny charakter vedomia a zaviedol ideu kolektívneho nevedomia, akýsi zásobník symbolov a pamätí zdieľaných ľuďmi rôznych období a kultúr. Obidvaja významne prispeli k mysleniu a praxi New Age. Zavedenie ezoterickej [5] špekulácie umožnilo hovoriť o Bohu a myslieť na vlastné psyché a hovoriť o vlastnom psyché a myslieť na božské. Je to cesta k akceptovaniu tradície východných náboženstiev ako boli uvedené v 1. časti.

Myslitelia New Age prikladajú veľkú váhu starým astrologickým predstavám o vplyve súhvezdí na ľudské osudy. V tomto duchu považujú príchod New Age za nevyhnutný, lebo na prelome tisícročia dochádza k *vstupu Zeme do súhvezdia Vodnára*. Doteraz (od roku 160 do roku 2000) bola Zem v znamení Rýb – éra hlavne kresťanstva. Nástup Vodnára vraj otvára novú éru, ktorú charakterizuje tolerancia, duchovnosť, humanita a vzrast tvorivého potenciálu človeka [7]. To všetko je v náplni prakticky všetkých náboženských tradícií. New Age to tiež proklamuje. Stúpenci tejto sekty vítajú túto duchovnú ponuku, lebo veda a technika, aj keď napredujú míľovými krokmi, sklamali v otázkach týkajúcich sa duchovného rozmeru. Nemalú „zásluhu“ na príťažlivosti týchto myšlienok má aj morálny úpadok západnej spoločnosti a sekularizácia v kresťanských krajinách. Potom heslá New Age ako by vyzývali k návratu k náboženstvu, ale ako ukážem, definitívne nie ku kresťanstvu. New Age predstavuje synkretizmus ezoterických a sekulárnych prvkov. Vchádzajú doň napríklad staré egyptské okultné praktiky, kabalistika, starokresťanská gnóza, učenie Druidov, keltské kresťanské prvky, stredoveká alchymia, zen, joga atď. [4, str. 17].

Prvé symboly tohto hnutia, ktoré pomohli prieniku do západnej kultúry, boli: festival vo Woodstocku v štáte New York v roku 1969 a muzikál Hair vo svojej piesni „Aquarius“. Text tejto piesne spriada astrologické vízie s túžbami ľudí a impresívne vyjadruje sľuby, že Vodnár všetko vyrieši. Jeho znenie je:

„Keď Mesiac bude v siedmom dome a Jupiter sa zoradí s Marsom,
potom pokoj zavládne v planétach a láska bude pánom hviezd.

To je svitanie epochy Vodnára...

Prekvitať budú: harmónia, porozumenie, sympatia a dôvera;

Už nie falošnosť a posmech, ale zlatý život, sny vízií,

mystický čistý zjavenie a naozajstné oslobodenie mysle. Aquarius“

Základné princípy New Age

Presne vzaté New Age nie je náboženstvo, ale sa zaujíma o to, čomu hovoríme božské. Je to voľné združenie rôznych aktivít, ideí a ľudí, ktorí sú oslovení názvom. Nemá základnú doktrínu, ako sme zvyknutí v tradičných náboženstvách. Stúpenci hnutia však majú niekoľko spoločných prvkov:

- kozmos sa chápe ako organický celok,
- kozmos je oživovaný energiou, ktorá sa identifikuje ako božská duša alebo duch,
- verí sa v sprostredkovanie rôznych duchovných bytostí – ľudia sú schopní vystúpiť do neviditeľných vyšších sfér a kontrolovať svoje životy,
- prijíma sa, že existuje „Večná múdrosť“, ktorá predchádza všetky náboženstvá a kultúry a je nad nimi,

- ľudia nasledujú osvietených majstrov.

Vzťah New Age k človeku

Súčasťou New Age je viera, že človek je perfektný. Kresťanské presvedčenie o potrebe spolupráce s Božou milosťou tu nemá miesto. Ide skôr o súhlas s Nietzscheho kritikou, že kresťanstvo vedie k zábranám úplného rozvinutia ľudského potenciálu. A tak dokonalosť v New Age znamená, že človek je schopný sebazdokonaľovania podľa hodnôt, ktoré sám tvorí, čo dosahuje vlastnými silami. Môže sa to vyjadriť tak, že ide o samo-tvorenie seba. Je tu viera, podľa ktorej bude väčší rozdiel medzi ľudstvom dneška a tým, aké bude po úplnom využití svojho potenciálu, ako medzi terajším ľudstvom a antropoidmi.

Ľudia podľa New Age sa rodia s božou iskrou; to ich spája do jednoty Celku. Odvodzuje sa z toho, že človek je principiálne božský. Človek je stvoriteľom a tvorí svoju vlastnú realitu.

Hriech neexistuje. Je len nedokonalá znalosť. Čo je potrebné, je osvietenie a to sa dosahuje pomocou osobitných psycho-fyzikálnych techník. Centrálnym bodom je *sústredenie na seba* (choď, kam ťa tvoja intuícia a inteligencia vedie. Dôveruj si). Autorita sa tak posúva od teistickej koncepcie Boha k sebe samému. Výsledkom je odchod od iných, od celého kozmu – *odcudzenie*. Pozornosť sa sústreďuje na pretvorení, lebo, ako vyplýva z filozofie New Age, jeden život nestačí, aby človek mohol naplno realizovať svoj potenciál. V tomto sústredení na seba zaniká aj potreba zjavenia a vykúpenia, ktoré by prichádzali zvonku. Vykúpenie treba hľadať v sebe, je skryté v nás. Samospasenie sa dosiahne zvládnutím psycho-fyzikálnych techník, ktoré vedú k definitívnemu osvieteniu. Využíva sa joga, zen, transcendentálna meditácia. K vysvetleniu mystických skúseností sa využíva psychológia.

Boh

Na jednom zo seminárov *Shirley MacLainovej*, ktorý bol zameraný na hľadanie nášho „vyššieho ja“ (Boha v nás), jej istý účastník položil otázku: „Keby ste zomreli a stáli pred Bohom a on by sa vás opýtal, prečo by vás mal nechať ísť do neba, čo by ste odpovedali?“ Odpoveď charakterizuje ideológiu sekty. Povedala, že v žiadneho takého boha neverí. Nepovažuje sa za zodpovednú žiadnej vyššej moci. Ona sama je „bohóm svojho vlastného sveta“ (prevzaté z práce [8, str. 51]).

Boh New Age nie je ani osobný, ani transcendentný. Nie je stvoriteľom, ani udržiavateľom vesmíru. Je to neosobná entita, označovaná obvykle veľkými písmenami, ako napríklad: Nekonečná inteligencia, Princíp, Síla, Vedomie, Energia atď. Nie je to morálna bytosť. MacLainová [8, str. 13] hovorí: „Viem, že existujem, teda SOM. Viem, že existuje božský zdroj, a preto JE. Pretože som súčasťou tejto sily, potom SOM toto SOM“.

V New Age sa hovorí tiež o Kristovi, nie je to ale Ježiš z Nazareta. Kristus je titul prislúchajúci niekomu, kto dospel do stavu vedomia, v

ktorom je vnímaný alebo sa sám vníma, ako „Univerzálny pán“. Ježiš z Nazareta nebol Kristom. Bol jednoducho jedným z mnohých historických postáv, v ktorom sa prejavili kristovské prvky, ako bolo napríklad u Budhu a iných. Podľa toho každé historické uskutočnenie Krista (v zmysle New Age) ukazuje, že každý človek je božský. V najvnútornejšej a najosobnejšej (psychickej) rovine, v ktorej je človeku počuteľná božská kozmická energia, sa tiež nazýva „Duch svätý“ [4, str. 32]. Zaráža mätenie pojmov, prevzatých z iných náboženských tradícií, hoci v skutočnosti základná línia sekty sa s danou tradíciou úplne rozchádza. M. Fergusonová v knihe Sprisahanie Vodnára (str. 128) píše: „Vždy sa nás niekto usiluje povolať späť k mŕtvemu poddanstvu. Späť k Bohu, k prostoduchému náboženstvu minulosti“. A preto, ako povedal C. H. Pierce na seminári o vzdelávaní detí: „Každé americké dieťa, ktoré ako päťročné vstupuje do školy, je psychicky choré, pretože tam prichádza s určitou lojalnosťou voči našim otcom... voči svojim rodičom, voči viere v nadprirodzenú bytosť... Je na našich učiteľoch, aby pomohli všetkým týmto chorým deťom tak, že z nich stvorí internacionálne deti budúcnosti“. Celé to speje k tomu, čo naplno vyjadrila B. Galeanová: „Keď už začíname vidieť, že my všetci sme Boh, že máme božie atribúty, potom sa nazdávam, že celým účelom ľudského života je znovu si privlastniť nám danú božskosť“ (posledné tri citáty sú prevzaté z práce [9]).

New Age a kresťanstvo

Boh

Je veľký rozdiel vo vnímaní Boha v kresťanstve a v New Age. Už som spomínal, že Boh v New Age je neosobná energia. Božskosť možno nájsť v každom bytí odstupňované od minerálneho kryštálu ku galaxii a všetko za ňou. O Bohu v New Age nemožno povedať vôbec nič. Nie je to osoba. Je to „veľké vedomie“. V literatúre New Age sa považuje za samozrejmé, že každý človek si môže o sebe myslieť, že je boh. Boh je hlboko v nás, my sme bohovia, treba len objaviť v sebe neobmedzenú silu.

Kresťanský Boh je Stvoriteľ sveta a zdroj každého osobného života. Boh je osobný, Otec, Syn a Duch svätý. Tento Boh chce komunikovať so stvorením. Kresťanský Boh sa zjavil a us pôsobil človeka, aby mohol odpovedať na Jeho výzvy, aby Ho poznával a miloval. Tento Boh nie je identický so životným princípom v zmysle „základnej energie kozmu“, ale je to Láska, ktorá je úplne odlišná od sveta a predsa tvorivo prítomná vo všetkom a vedie človeka k spaseniu.

Kristus

– 74 –

V literatúre New Age sa často spomína Kristus ako jeden z múdrych alebo zasvätených ľudí, zatiaľ čo v kresťanskej tradícii je Synom Božím. Niekoľko náhľadov zdieľaných v New Age:

- osobný a individuálny historický Ježiš je iný ako večný, neosobný, univerzálny Kristus,
- Ježiš nie je jediný Kristus,
- Ježišova smrť na kríži sa alebo popiera alebo sa reinterpretuje, aby sa vylúčila idea, že on ako Kristus mohol trpieť,
- mimobiblické dokumenty sa považujú za autentické zdroje o živote Ježiša, aj tie, ktoré nemožno nájsť v kanonickom Písme,
- na biblické texty sa aplikuje druh ezoterickej exegézy, aby sa kresťanstvo očistilo od formy náboženstva, ktoré prekáža prieniku do ezoterickej podstaty.

V kresťanskej tradícii je Ježiš Kristus Ježiš z Nazareta, o ktorom hovoria evanjeliá, Máriin syn a jediný Boží Syn, pravý Boh a pravý človek, jediný Vykupiteľ sveta. Bol umučený a pochovaný, na tretí deň vstal z mŕtvych a odišiel do neba.

Spasenie

Základom pre porovnanie prístupu New Age a kresťanstva v tejto otázke je odpoveď, či spasenie je dielom našich vlastných skutkov – samospasenie, ako je to v New Age, alebo sme spasení Bohom.

Kresťanský postoj sa podstatne líši od presvedčenia New Age. V kresťanstve spasenie závisí od účasti v utrpení, smrti a vzkriesenia Krista a od priameho vzťahu s Bohom a nie je v závislosti od nejakých techník. Patrí k tomu náuka, že hriech je urážkou Boha.

Modlitba a meditácia

V ostatnom desaťročí sa rozšírila ponuka výučby transcendentálnej meditácie – TM (obširnejší prehľad je v 1. časti). Je to technika vnárania sa do seba, dosahovania kludu v tichu, čo prináša dobrý pocit stavu mysle alebo telesný komfort. Techniky TM majú za cieľ vniknúť hlbšie do vlastnej duše a dosiahnuť božské, dokonca stať sa božským. Treba poznamenať, že ak sa pritom zabúda na Boha a Jeho hľadanie ľudského srdca, takáto meditácia nie je kresťanskou modlitbou, aj keď pri TM sa hľadá prepojenie alebo splynutie s „univerzálnou energiou“.

Kresťanská meditácia je tiež vhlbovanie sa do seba, ale v nej ide o stretnutie s Bohom. Nejde len o ľudskú snahu, je to v princípe dialóg, v ktorom ide o únik od ja (seba) k Ty (Bohu). Kresťan aj keď medituje v súkromí, je si vedomý, že sa modlí za dobro Cirkvi v jednote s Kristom a Duchom svätým. Na toto zabúdajú stúpenci TM, keď hovoria, že aj sv. František z Assisi a niektorí mystici patria do ich radov. Sv. František a sv. Ján z Kríža a iní kresťanskí mystici, ako vieme, vždy všetko vzťahovali na Boha.

Hriech

Spomenul som už, že v New Age neexistuje pojem hriechu. Ide len o nedokonalé vedomosti. Základom je osvietenie a spôsob, ako ho dosiahnuť. Je to sústredenie sa na seba, na izoláciu od všetkého. Náprava

spočíva v snahe čím ďalej, tým viac sa vnárať do celku bytia. Na toto podľa mnohých nestačí jeden život, preto je potrebné prevteľovanie.

Kresťanský postoj je odlišný. Existencia hriechu vyplýva zo zjavenia. Len poznávaním Božieho plánu pre človeka možno pochopiť, že hriech je zneužívanie slobody danej Bohom na to, aby sa rozvíjala láska k Nemu a k blížnemu. Hriech je zlyhanie lásky k Bohu a k blížnemu, je to zvrátený postoj k dobru. Hriech raní prirodzenosť človeka a škodí ľudskej solidarite. Je to akt proti Božej láske k nám.

Utrpenie a smrť

V New Age je utrpenie výsledkom:

- a) ľudskej nedbanlivosti (spôsobuje si to sám),
- b) zlej karmy,
- c) zlyhania vo využívaní vlastných zdrojov.

Iní (ako Chopra a Silva) sa sústreďujú na metódy získavania úspechu a zdravia. Dôležitú úlohu v postoji k utrpeniu hrá reinkarnácia. Reinkarnácia sa v New Age považuje za nevyhnutný prvok duchovnej evolúcie, ktorá začala pred našim narodením a bude pokračovať po smrti. Skúsenosť pri smrti iných provokuje prospešnú „krízu“!

Pre kresťanstvo je idea reinkarnácie neprijateľná. Človek je jedinečná bytosť, žije len jeden pozemský život, za ktorý je plne zodpovedný. To súvisí s jeho slobodou a zodpovednosťou.

Čo sa utrpenia týka, Kristovo utrpenie a smrť na kríži poukazuje na včlenenie utrpenia ľudí do plánu spásy. Každý človek má svoj podiel vo vykúpení. To nie je výzva na samoúčel, je to poukázanie na zmysel utrpenia, ktorého je na svete dosť (pozri reč na hore, Mt 5, 3 - 12).

Záver

Snaha o vytvorenie novej ponuky je vítaná. Ak však ide o otázku zmyslu života, pokus, i najlepšie myslený, musí mať pôvod v zjavení, alebo z neho vychádzať. Pokusy zakladateľov východných náboženstiev dospeli vo svojom snažení k bodu, ktorý nutne potreboval nadväzovať na niečo presahujúce ľudskú skúsenosť. Príchod Krista mal urobiť koniec uctievania „neznámeho božstva“. Kristus doniesol správu o známom Bohu. Dalo by sa čakať, že prestanú preteky o nové hľadanie „svetovej energie“, či ako rôzne sa označuje transcendentno v sektách.

New Age síce nepopiera kresťanstvo priamo. Svojimi deklaráciami vybočuje z radu a len ťažko môže nájsť miesto v kresťanských tradíciách. Komu slúži snaha pozbierať „kvetiny“ z rozličných náboženských tradícií a vytvárať ľúbivo pôsobiace synkretické spoločenstvá s heslami, ktoré sú priamo obsiahnuté v týchto náboženstvách?

Hovoriť o tom, že znamenie Vodnára zabezpečí blahobyt na zemi, je vedecky povedané zavádzanie a ináč dezinformácia ľudí. Nie Vodnár,

názov niekoľko tisíc rokov starý a v dnešnej astronómii presne opísaný, ale Boh zjavenia – kresťanský Boh – by mal byť centrálnym bodom snažení. Jeho odporúčania, ak sa berú vážne, môžu zaručiť splnenie túžob po mieri a spokojnosti. Iné smery len diverzifikujú cesty k prosperite duchovnej aj telesnej.

Ján Pavol II. v diele „*Prekročiť prah nádeje*“ si všima aj snahu New Age a upozorňuje, že: „*Osobitný problém je návrat k starým gnostickým ideám pod zástavou tzv. New Age. Nesmieme sa nechať oklamať, že ide o obnovenie náboženstva. Je to len nová cesta praktizovania gnózy [10], toho postoja ducha, ktorý v mene hlbokého poznania Boha vedie k prekrúcaniu Jeho Slova a nahradeniu slovami ľudskými*“.

V každom prípade aktivizácia sekty New Age je mementom pre uvažujúcich kresťanov, aby viac poznávali pramene svojej viery, pozorne študovali Bibliu a hlavne, aby nebrali Kristove slová ľahkovážne. Keď Gándhí pri čítaní Biblie prišiel k reči na hore povedal: „*Keby predomnou ležala len Kázeň na hore a môj vlastný výklad tejto kázne, neváhal by som povedať: áno, som kresťan*“ [11, str. 212].

A dodáva: „*Náš život má byť otvorenou knihou tak, aby v nej všetci mohli čítať*“. Veru tak! Citát nechce poukázať na absenciu tejto výzvy v kresťanstve. Sväté Písmo (Kristus a apoštolovia) je ňou presiaknuté. Citátom som chcel upozorniť na vnímanie hodnoty Posolstva z iného pohľadu, z ktorého tiež cítiť, že *ten poklad leží často zahraný v zemi, skrytý pre hľadajúcimi*. Možno i preto toľko ľudí nachádza cestu k sektám.

Čo sa týka iných tu uvádzaných siekt, aj ich stručná charakteristika stačí, aby si pozorný čitateľ všimol, že základom všetkých troch siekt sú vymyslené legendy, ktoré sa povýšili na vierovyznania. Udivuje ochota podrobiť sa pomerne tvrdému spôsobu života bez opory historicky doloženého základu vyznávanej viery.

V diskusiách s poslucháčmi k téme sekty sa uvádzali skúsenosti z pôsobenia ďalších siekt na Slovensku: Hnutie grálu, Hare Krišna, Mormoni. V krátkosti uvediem základné údaje, ktoré tieto tri sekty charakterizujú podľa podkladov knihy J. Wolfa [12].

Hnutie grálu

Ide o medzinárodné filozoficko-náboženské hnutie. Jeho stredisko je v Rakúsku (Vomperberg). Vzniklo asi v 20-tych rokoch dvadsiateho storočia v Nemecku.

Je to voľné spoločenstvo ľudí združených ideou obsiahnutou v dielach: Posolstvo grálu a Vo svetle pravdy autora Oskara Ernsta Bernhardta. Publikoval ich pod menom Abd - ru - skin [13].

Učenie

Veľký dôraz sa kladie na očistenie pojmov. Napríklad Boh podľa hnu-

tia grálu nie je dobromyseľným otcom, ktorý v dobrom rozmare odpustí, ak je poprosený. Je to *bezbytosťná mocnosť*, obrovské more šlahajúcich plameňov, ku ktorému sa žiadny človek nemôže priblížiť (nezniesol by obrovský tlak a teplo). Boh stvoril svet z veľkej lásky jedným dychom a vložil doň svoje zákony. Jeho vôľa a zákony sú dokonalé. Človek vznikol zo vzdialených výbežkov božieho vyžarovania.

Hnutie grálu verí, že človek dostal do tela dušu, ktorá bola pripravená evolúciou. Ďalej vyznáva, že počas jedného života sa človek nemôže zdokonaľiť tak, aby vošiel k bohu v nepoškvrnenom rúchu. Preto sa musí na Zem opakovane vracat'. Na rozdiel od východných náboženstiev sa človek nemôže stať božským. Od boha ho delia celé svety. Je ale v raji šťastný.

Okolo grálu je niekoľko povestí. Jednou z nich je romantický epos o kráľovi Artušovi [13], s ktorým je spojená povesť o svätom grále, držanom na hrade Montsalvage (v preklade hora spásy). Podľa povesti je to pohár (či misa) z veľkého smaragdu, ktorý Archanjel Michal získal z Luciferovej koruny. Je to tá istá nádoba, do ktorej bola zachytená krv z boku ukrižovaného (mal to urobiť Jozef z Arimatie).

Dnešní stúpenci (je ich asi 12 000) hnutia grálu sú presvedčení, že Boha možno nájsť len v našich srdciach. Zdôrazňujú Božie zákony: zákon karmy – odplata za zlé skutky, zákon prevetelovania a iné. Zakladateľ Abd – ru – skin je syn Človeka, ktorý správne interpretoval Ježišove slová.

Pri vstupe do hnutia sa členovia stavajú „hládačmi pravdy“. Po určitej dobe sú „zapečatení“ a stávajú sa nositeľmi strieborného kríža. Vyším stupňom je zlatý kríž s kameňom na stuhe – je určený učeníkom.

Symbolom hnutia je keltský kríž v kruhu. Prameňom týchto príbehov je Nikodémovo Apokryfné evanjelium.

Hnutie Haré Krišna

Hnutie bolo založené v New Yorku v roku 1966. Svojím pôvodom však patrí medzi najstaršie indické náboženstvá a filozofie. Zakladateľom hnutia je A. Č. Bhaktivédanta Svámí Prabhupáda (narodený v roku 1895).

Učenie

Vychádza z védskych písomností, ktoré charakterizujú postavenie človeka takto:

- v hmotnom tele všetci ľudia trpia, lebo žijú pod vplyvom ilúzie, že sú hmotným telom. Ale telo je pominuteľné, a preto aj šťastie nie je trvalé,
- živá bytosť sa líši od svojho hmotného tela. Jej pravá totožnosť je duša, ktorá je čiastočkou najvyššieho pána Krišnu.

Kvôli pokročeniu v duchovnom živote sa odporúča: nejesť mäso, ryby, vajcia, nepoužívať omamné látky (ako je alkohol a cigarety), vy-

hýbať sa sexu mimo manželstva (v manželstve len za účelom plodenia detí) a nehrať hazardné hry.

Stúpenci hnutia spievajú Haré Krišna mantru najmenej 16-krát denne, ktorá sa skladá zo 16 slov: Haré Krišna, Haré Krišna, Krišna Krišna, Haré Haré, Haré Ráma, Haré Ráma, Ráma Ráma, Haré Haré.

Krišna je náboženským vzorom, učiteľom a filozofom života. Stúpenci hnutia považujú svojho zakladateľa Prabhupádu za väčšieho ako je Kristus, v božskej hierarchii ho stavajú na Brahma a Šivu. Nad ním je len Višnu.

Stúpenci hnutia sú väčšinou malé skupinky prevažne mladých ľudí, ktorí žijú spolu v akýchsi minikomunitách skoro vo všetkých väčších mestách starého aj nového sveta (takmer 100 organizácií). Odlišujú sa hlavne spôsobom života a oblečením. Chlapci sú holohlaví a nosia rúcha šafranovej farby, dievčatá nosia indické sári a biele alebo veľmi svetlé šatky.

Na ulici ponúkajú zdarma literatúru alebo voňavé tyčinky a požadujú podporu. Členov získavajú nadväzovaním rozhovorov alebo pozvaním na vegetariánske jedlá.

Mormoni – Cirkev Ježiša Krista svätých posledných dní

Založil ju Jozef Smith v roku 1830 s piatimi priateľmi vo Fayette (New York) po úspechu svojej knihy – Kniha Mormon. Sú v nej opísané udalosti, ktoré zažil v predošliých rokoch. Ako 15-ročný Smith pri modlitbe v lese mal videnie. Zjavil sa mu Boh a Jeho Syn Ježiš Kristus a oznámili mu, že sú nespokojní so stavom kresťanských cirkví. O tri roky na to sa mu zjavil anjel Moroni a prikázal mu, aby zašiel na horu Cumorah, kde je text Písma a história Ameriky napísaný na zlatých doskách. Ukázalo sa, že text je napísaný staroegyptským písmom. Text preložil pomocou priloženého návodu do angličtiny a dosku vrátil anjelovi bez toho, aby ju niekto videl, hoci preklad trval tri roky. Toto vyprávanie sa stalo vieroučnou legendou.

V roku 1844 boli Smith a jeho brat uväznení kvôli polygamii a pri snahe o oslobodenie ich priaznivcami bol Smith zabitý. Neskôr prevzal vedenie John B. Young. V 19. storočí im bolo mnohoženstvo povolené, ale nakoniec v roku 1890 sa ho vzdali. Sídлом mormonov je Salt Lake City a v štáte Utah tvoria asi 60 % obyvateľstva.

Mormoni dbajú na svoje zdravie. Zdržiavajú sa pitia alkoholu, čaju, kávy a všetkých výrobkov s obsahom kofeínu, nepoužívajú drogy ani omamné látky. Venujú sa športu a kultúre a zvyšujú si vzdelanie. Každý mormon je povinný odovzdať desatinu príjmov cirkvi, raz za mesiac sa postiť a každý týždeň sa zúčastniť domácej rodinnej večere. Veria, že celé ľudstvo vstane z mŕtvych a bude sa zodpovedať za svoje činy. V treťom (najvyššom) nebi budú mormoni, ostatní budú nižšie. Symbolom mormonov je najčastejšie anjel Moroni spočívajúci na veži kostola s trubkou v ruke, pripravený odtrúbiť príchod posledného dňa. Hlav-

ným zdrojom poznania je Kniha Mormon. Podľa nej odišiel Izraelita Lehi s rodinou a priateľom v roku 586 pred Kristom loďou do Ameriky. Z nich vzišli predkovia Indiánov, ktorí tisíc rokov zaznamenávali históriu neznámym jazykom na doštičky. V roku 421 po Kristu boli vyhubení, ale predtým jeden z nich – Moroni ukryl doštičky. Keď Ježiš vstal z mŕtvych, išiel do Ameriky a založil novú cirkev, lebo stratil vieru v nový svet. Znova sa vráti na Zem a svoje kráľovstvo nastolí v Amerike. Na čele mormonov je prezident (prorok). Je absolútnou autoritou cirkvi, a preto sa mu hovorí „neomylný“. Mormoni vyznávajú, že:

1. prorok je jediný človek, ktorý hovorí v akejkolvek záležitosti za Hospodina,
2. žijúci prorok je pre náš život potrebnjší ako štandardné spisy,
3. žijúci prorok je pre nás dôležitejší ako mŕtvý prorok,
4. prorok nikdy nepovedie cirkev zlým smerom,
5. nie je nutné, aby prorok mal akékoľvek pozemské vzdelanie alebo diplomy na to, aby mohol hovoriť v akejkolvek záležitosti,
6. Biblia je slovo božie, pokiaľ je správne preložená; veria, že Kniha Mormon je slovo božie.

Použitá literatúra

- [1] Teológia 20. stoley. Ed. Karl Josef Kuschel. Praha, Vyšehrad 1995.
- [2] Schillerbeeckx upozorňuje, že: „Tam, kde už veľké náboženské tradície prestanú poskytovať uspokojivú konkrétnu odpoveď, vzniká vzduchoprázdno, ktoré človek začne zaplňovať na vlastnú päsť. Zdá sa, že taká je naša dnešná situácia. Mnoho ľudí vyrastajúcich v našej západnej kultúre, začína dnes hľadať naplnenie svojej túžby mimo svojej vlastnej tradície, t. j. na Východe... Skutočnosť, že dnešné náboženské prebudenie na Západe sa obracia k Východu, je už symptómom zlyhania a skostnatenia našej vlastnej náboženskej tradície (1, str. 408).
- [3] Verlinde, J.: Verbum, Vol. 14, 2003, č. 2.
- [4] Pontifical Council for Culture, Pontifical Council for Interreligious Dialogue: Jesus Christ the Bearer of Life. A Christian Reflection on the New Age, Libreria Editrice Vaticana, Vatican City 2003.
- [5] Esoterika (z gréckeho slova esotéros – čo je vnútri) sa vzťahuje na starobylý a skrytý súbor vedomostí, ktorý je známy len skupine osôb, ktoré tento súbor definovali. Seba potom pasujú za strážcov pravdy, ktorá je skrytá pre väčšinu ľudí. Ľudia so zbežným externým vnímaním (poznáním) reality sú uvádzaní do *vnútornej pravdy*. V tomto procese sa ich vedomie vzbudí do vyššej hladiny. Sú pozývaní podujat sa na túto „vnútornú cestu“ s prísľubom, že v sebe objavia „božiu iskrú“. (4, str. 73)
- [6] Ide o zvieratníkové súhvezdie, zvieratníkový pás oblohy prebiehajúci pozdĺž ekliptiky (najväčšej kružnici na nebeskej sfére v rovine dráhy Zeme). Zvieratník je rozdelený na 12 zón (v astrológii znamení) po 30°. V týchto znameniach ležia zvieratníkové súhvezdia – Baran, Býk, Blíženci, Rak, Lev, Panna, Váhy, Škorpión, Strelec, Kozorožec, Vodnár, Ryby. Ekliptika pretína svetový rovník (priesečníca nebeskej sféry s rovinou kolmou na rotačnú os Zeme) v dvoch bodoch (jarný a jesenný). Encyklopédia astronómie. Bratislava, Obzor 1987.

[7] Zmena znamenia súvisí s posunom jarného bodu rovnodennosti v zápornom smere o 0.526“ za rok v dôsledku precesného pohybu pólu rovníka okolo pólu ekliptiky vyvolaného gravitačným pôsobením Slnka a Mesiaca. Tento posun zistil už Hypparchos. Odvtedy má už tento posun hodnotu 30°, čiže jedno znamenie zvieratníka.

O astrológii pozri príspevok A. Hajduka. Pripomínam, že astrologické predpovede sa neopierajú o vplyv žiarenia z vesmíru, ale o konšteláciu nebeských telies. Predpovede sa robia na základe rovnakých princípov, ako pred tisícročiami. Lenže vplyv rozličných zoskupení planét v porovnaní s ostatnými vplyvmi pôsobiacimi na človeka je zanedbateľný. (6)

[8] Groothuis, D. R.: *New Age tváři v tvář*. Praha, *Návrat domu* 1995.

[9] Lochhaas, P. H.: *Ako odpovedať na... hnutie nový vek*. Liptovský Mikuláš, *Tranoscius* 1978.

[10] Gnósis (pravé poznanie). Toto poznanie sa nezakladalo na rozumovom poznávaní a vecnom poučení, ale sa získavalo mystickým ponorením a určitou náboženskou praxou. Gnostici tvrdili, že majú tajné zjavenia, ktoré obsahujú skryté vedomosti, prístupné len zasväteným. Tvrdili, že všetky svety vznikli emanáciou skrytého boha, ktorý prebýva v neprístupnom svetle a to tak, že z neho vychádzalo nespočetné množstvo duchov (tzv. *aioní*), ktorí sa vzdŕaľovali od zdroja. Zo vzrastajúcou vzdialenosťou klesala ich dokonalosť. V najnižšej vrstve vznikla Zem. Je dielom najnižšieho aiona – demiurga. Ten je stotožňovaný s Jahvem Starého zákona.

Vykúpenie znamená oslobodenie iskier božieho svetla z hmoty a ich uvedenie do plnosti svetla najvyššieho boha. Tu sa gnóza stretáva s kresťanstvom. Kristus tu vystupuje ako jeden z aionov s úlohou oboznámiť ľudí s existenciou Boha a poučiť ich ako sa odpútať od hmoty a vrátiť sa do božieho svetla. V Ježišovi Nazaretskom prijal Kristus len zdanlivé telo. Trpel len zdanlivo. Mnohí gnostici tvrdili, že Kristus zostúpil na Ježiša len pri Jeho krste a tým z Neho urobil mesiáša. Smrť na kríži nemá vykupiteľský význam.

Gnóza je vo svojej podstate nekresťanská, lebo popiera podstatu kresťanstva – božstvo Krista (Franzen, A.: *Malé cirkevné dejiny*. Praha, *Zvon* 1992. Str. 39.

[11] Mahátma Gándhí: *O kázani na hoře* v odkaze 1.

[12] Spracované podľa knihy Wolf, Josef: *Kdo je a kto není v hnutí Nového věku*. Praha, *Votobia* 2000.

[13] Abd – ru – skin (v preklade služobník svetla) bol arabským kniežatom. Žil asi pred 3000 rokmi. Vraj to bol on, kto vyhľadal Mojžiša a vyzval ho, aby oslobodil Židov z Egypta.

[14] Historický kráľ Artuš sa pravdepodobne narodil v roku 465. V legende o rytieroch guľatého stola zhromaždil Artuš 12 rytierov (počet apoštolov pri poslednej večeri).

Prof. RNDr. Jozef Tiňo, DrSc. je podpredsedom ÚSKI a predsedom Sekcie ÚSKI pre vedu a vieru. Venuje sa otázkam vzťahu vedy a viery.